

Anna Czaplińska, Władysław Czapliński

Słowa kluczowe: II wojna światowa, roszczenia reparacyjne, Niemcy, Polska, umowa poczdamska

Przedmiotem opracowania są konsekwencje zgłaszania przez rząd polski roszczeń reparacyjnych w stosunku do Niemiec w związku z II wojną światową. Podstawowym założeniem jest, że zrzeczenie się roszczeń w 1953 r. było skuteczne w sferze międzynarodowej. System reparacji ustanowiony został umową poczdamską i zakładał, że roszczenia Polski zostaną pokryte z reparacji należnych ZSRS. Nawet jeśli reparacje na rzecz Polski nie zostały wypłacone, adresatem roszczeń powinien być ZSRS. Odpowiedzialność międzynarodowa związana jest z naruszeniem zobowiązania międzynarodowego państwa, obejmuje wszystkie źródła zobowiązań, w tym akty jednostronne. Podważanie systemu poczdamskiego prowadziło do zanegowania wszystkich rozwiązań tej umowy, w tym postanowień dotyczących ładu terytorialnego i granic. Pozostaje natomiast otwarta sprawa ostatecznego uregulowania świadczeń na rzecz jednostek, poszkodowanych w wyniku wojny. Rządy niemieckie wypłacają je jako *ex gratia*.

Andrzej Furier

Słowa kluczowe: Kaukaz w XIX w., niemieckie osadnictwo, Rosja, Niemcy, Gruzja, Azerbejdżan, Armenia.

Artykuł prezentuje przebieg i konsekwencje niemieckiego osadnictwa na Kaukazie, które było tam realizowane w pierwszej połowie XIX w. Stanowiło ono element polityki imperialnej Rosji, ale miało też istotny wpływ na rozwój relacji niemiecko-kaukaskich. Na początku XIX w. osadnikami byli rolnicy, a później także specjaliści z innych dziedzin gospodarki. Umożliwiło to Niemcom uczestniczenie w modernizacji rolnictwa i przemysłu kaukaskiego oraz stało się fundamentem ich współpracy politycznej z regionem w następnych stuleciach.

Postawiono pytania o skład i wielkość badanej grupy oraz rodzaje zajęć i osiągnięcia niemieckich osadników w początkowym okresie ich obecności na Kaukazie. Hipotezą badawczą jest wskazanie wkładu tej grupy w kaukaskie przemiany gospodarcze i rozwój kontaktów Niemiec z regionem, co stanowiło później podstawę ich zbliżenia politycznego i współpracy.

Literatura przedmiotu obejmuje publikacje w języku niemieckim, rosyjskim i polskim. Wykorzystano także wyniki badań własnych na temat polskich kontaktów z Kaukazem, odnoszących się do spraw religijnych (część Niemców była katolikami). Na temat grupy niemieckiej na Kaukazie nie prowadzono badań w Polsce, ale pojawia się ona w różnych publikacjach na inne tematy, na przykład dotyczących katolików kaukaskich.

Maria Eleonora Hebisz, Jacek Stanisławski

Słowa kluczowe: wojna, zespół stresu pourazowego, weterani, zdrowie psychiczne, leczenie, psychologia, arteterapia, USA, Ukraina

Celem artykułu jest przedstawienie zastosowania różnych podejść terapeutycznych w leczeniu osób cierpiących na zespół stresu pourazowego, w szczególności żołnierzy powracających z czynnej służby na polu walki. Autorzy mają nadzieję pokazać, w jaki sposób tradycyjną psychoterapię określonego nurtu można uzupełnić o nowe elementy.

Szczególny nacisk położono na arteterapię, która wydaje się być jedną z najskuteczniejszych technik. Niestety, rozwój arteterapii, a także innych nietradycyjnych metod psychoterapii napotyka na przeszkody spowodowane przez nieostateczne finansowanie i zbyt małą współpracę pomiędzy instytucjami badającymi zastosowanie tego konkretnego podejścia.

W artykule omówiono także rosnącą świadomość odnośnie do problemu PTSD w konfliktach zbrojnych w XX i XXI wieku. Jako studia przypadków wybrano Stany Zjednoczone i Ukrainę. Prześledzono, jak nowe czynniki terapeutyczne są wdrażane w obu tych krajach, które w ostatnim czasie uczestniczyły w znaczących konfliktach zbrojnych. USA są pionierem nowych rozwiązań naukowych, natomiast Ukraina zawsze dysponowała ograniczonym budżetem na badania. Jednak w obu krajach zaobserwowano postęp, aczkolwiek w obu jest jeszcze wiele do zrobienia.

Małgorzata Magdalena Hybka

Słowa kluczowe: procedury szczególne, VAT, małe przedsiębiorstwa, preferencje podatkowe, Niemcy

Podatek od wartości dodanej podlegał procesowi harmonizacji w Unii Europejskiej od lat 60. XX w. W konsekwencji aktualna konstrukcja tego podatku jest w państwach

członkowskich w istotnym stopniu zbliżona. Ustawodawcom przysługuje jednakże nadal pewien margines swobody jej kształtowania. Utrzymane w systemach krajowych różnice dotyczą opodatkowania określonych kategorii podatników. Państwa członkowskie bowiem, które napotykają trudności w stosowaniu uniwersalnych norm w odniesieniu do niektórych grup przedsiębiorców ze względu na strukturę i charakter ich działalności, są uprawnione do przyjęcia uproszczonych procedur obliczania i poboru VAT. Procedury te zazwyczaj przybierają formę systemów ryczałtowych, zwolnień podatkowych, ulg podatkowych lub szczególnych przepisów dotyczących momentu powstawania obowiązku podatkowego i wymagalności podatku.

Niniejszy artykuł zawiera ocenę obowiązujących w tym zakresie procedur w Niemczech w stosunku do małych przedsiębiorstw. Uwzględniono w nim wieloaspektowe studium ram prawnych znajdujących się u podstaw ukształtowania i praktycznego ich wdrożenia. Ma on przede wszystkim charakter koncepcyjny. Do osiągnięcia celu artykułu wykorzystano wybrane metody badań społeczno-prawnych. Dla określenia zapotrzebowania zgłaszanego przez podmioty na rozpatrywane procedury oraz skali ich wykorzystania posłużono się danymi statystycznymi Federalnego Urzędu Statystycznego Niemiec.

Niemcy były jednym z państw członkowskich Unii Europejskiej które wdrożyły szereg uproszczonych procedur VAT przewidzianych w dyrektywie 2006/112/WE w celu zmniejszenia obciążeń podatkowych nakładanych na przedsiębiorstwa. Procedury te były jednak i nadal są stosowane tylko w ograniczonym zakresie. Stanowią one przykład instrumentów wsparcia przedsiębiorstw, które są odmiennie ukształtowane w zależności od systemów prawnych, pomimo zaawansowanego procesu harmonizacji podatku VAT. Opracowania i dokumenty poruszające problem ich wykorzystywania są zatem niezwykle rzadkie. Temat łączy w sobie zarówno prawne, jak i ekonomiczne aspekty podatku VAT. Posłużono się przykładem jednego kraju, przeprowadzono jednak również analizę porównawczą w celu zestawienia przepisów przyjętych w skali Unii Europejskiej z rozwiązaniami na gruncie prawa krajowego.

Katarzyna Kamińska-Korolczuk, Jakub Potulski

Słowa kluczowe: stosunki Niemcy-Chiny, stosunki chińsko-niemieckie, niemieckie partie polityczne, strategia Niemiec wobec Chin

W artykule przedstawiono wyniki analizy programów wyborczych przygotowanych przez partie Republiki Federalnej Niemiec (FRG) na kampanię wyborczą do Bundestagu w

2021 r. oraz Strategii Rządu Federalnego wobec Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) (*China-Strategie der Bundesregierung*) przyjętej w 2023 r. Analiza dotyczy partii, których przedstawiciele zdobyli mandaty w Bundestagu w wyniku wyborów w 2021 r. Postawiono następujące pytania badawcze: 1. Czy parlamentarne partie polityczne NRF w swoich programach wyborczych do Bundestagu na rok 2021 nawiązywały do ChRL? 2. Jeśli tak, to jakich terminów w odniesieniu do ChRL użyto i na jakie kwestie położono nacisk? 3. Czy użyte przez partie NRF terminy i rozpoznane wyzwania w relacjach z ChRL znalazły odzwierciedlenie w Strategii Rządu Federalnego wobec ChRL na rok 2023? Badania przeprowadzono w oparciu o systematyczny przegląd literatury i analizę dokumentów. Z analizy wynika, że w programie każdej partii politycznej NRF posiadającej reprezentację w Bundestagu w kadencji 2021–2025, znalazły się odniesienia do ChRL. ChRL jest zatem istotnym tematem dla wszystkich znaczących partii FRG. Partie te różnią się jednak w postrzeganiu roli ChRL, co znajduje odzwierciedlenie także w strategii wobec ChRL przygotowanej przez partie tworzące rząd federalny obecnej kadencji (2021–2025).

Michał Kosman

Słowa kluczowe: niemiecka polityka zagraniczna, *Zeitenwende*, Chiny, Rosja, Stany Zjednoczone, Olaf Scholz, Xi Jinping, porządek międzynarodowy

Celem artykułu jest opisanie ewolucji polityki Niemiec wobec Chińskiej Republiki Ludowej w warunkach kształtującego się nowego porządku międzynarodowego. Tekst podzielony jest na kilka części. W części pierwszej scharakteryzowano główne cechy kształtującego się porządku międzynarodowego, który przechodzi od etapu jednobiegowości do wielobiegowości. Jego dwa główne ogniwa to Stany Zjednoczone i rosnące w siłę Chiny, trzeci – o mniejszym potencjale – to Rosja. Zmiany te wymagają działań dostosowawczych ze strony Unii Europejskiej i Niemiec, zwłaszcza w obliczu rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2022 roku. Następnie opisano zarys stosunków chińsko-niemieckich w poprzednich dekadach. Kolejna część zawiera najważniejsze dokumenty programowe władz niemieckich i instytucji gospodarczych dotyczące polityki wobec Chin oraz niemieckiej aktywności dyplomatycznej w stosunkach z Pekinem. Ostatnia część to podsumowanie i wnioski.

W artykule zastosowano metodę analizy dokumentów i opracowań.

Dariusz Łukasiewicz

Słowa kluczowe: Aleksander Wielopolski, Adam Skałkowski, Gerard Labuda, wojna, Chrobrze

Historyk i profesor UP Adam Skałkowski należał do ważniejszych osób podpisanych na akcie założycielskim Instytut Zachodniego w 1945 r. W 1919 r. zaproszony został z Uniwersytetu Jana Kazimierza z Lwowa i wspólnie z Kazimierzem Tymienieckim tworzyli tzw. „seminarium historyczne” na Uniwersytecie Poznańskim w 1919 r. Prof. Edward Taylor podsunął Skałkowskiemu pomysł zajęcia się biografią Aleksandra Wielopolskiego. Historyk podpisał nawet umowę na druk z wydawnictwem Książnica-Atlas, gdzie ustalono, że książka ma być poświęcona życiu prywatnemu margrabiego.

Celem tekstu jest ukazanie niezwyklej i heroicznej historii pracy naukowej Adama Skałkowskiego w warunkach wojny (1939-1945) i zagrożenia śmiercią. Bazę jego badań stanowiły źródła w postaci rękopiśmiennych korespondencji i wspomnień. Profesor znalazł się najpierw wśród uciekinierów w oblężonej przez Niemców Warszawie, potem został zaproszony do pałacu Wielopolskich w Chrobrzu na kontynuację pracy rozpoczętej w 1937 r., gdy opracowywał źródła po Aleksandrze Wielopolskim.

W artykule naświetlono problem jak ówcześni uczeni (Skałkowski, Handelsman, Konopczyński) odczuwali znaczenie swojej pracy badawczej i edukacyjnej, prowadzonej przecież w warunkach hitlerowskiej okupacji bez wynagrodzeń i honorariów. Autor stawia hipotezę, że naukowcy czuli zagrożenie i potrzebę ratowania dziedzictwa polskiej kultury i polskiego zasobu archiwalnego, w czym udawało się uzyskać znaczną pomoc ziemiaństwa.

Autor korzystał głównie z materiałów znajdujących się w archiwach.

Oleksandra Moskalenko, Dominika Bochańczyk-Kupka

Słowa kluczowe: wojna, członkostwo w NATO, integracja z UE, *Zeitenwende* (nadejść czasu), system bezpieczeństwa, Ukraina, Niemcy

Celem niniejszego artykułu przeglądowego jest kompleksowa analiza relacji Niemcy-Ukraina w kontekście dążenia Ukrainy do członkostwa w NATO i UE w warunkach trwającego konfliktu. Analiza skupia się na przejściu Niemiec od postawy prorosyjskiej do aktywnego wspierania aspiracji Ukrainy do członkostwa w NATO i UE. Mimo iż między obydwojma krajami utrzymują się napięcia, Niemcy stały się dla Ukrainy kluczowym sojusznikiem,

udzielając jej wsparcia w odpieraniu rosyjskiej inwazji i wzmacniając jej więzi z zachodem. Artykuł bada czynniki leżące u podstaw tych sprzeczności i podkreśla przewartościowanie polityki Niemiec w odpowiedzi na działania Rosji na Ukrainie, w tym skutki, jakie ta zmiana niesie dla ukraińskich aspiracji do członkostwa w NATO. Przeanalizowano historyczną drogę Ukrainy ku integracji z NATO i UE, krytycznie oceniając format normandzki i porozumienia mińskie w kontekście ewoluujących stosunków niemiecko-ukraińskich. W artykule zbadano także, jak wojna zmieniła niemiecki system bezpieczeństwa narodowego, co ujawniło się w przemówieniu Scholza znanym jako *Zeitenwende*. W zakończeniu podkreślono znaczenie członkostwa Ukrainy w NATO i UE dla jej demokratycznej przyszłości i bezpieczeństwa. Analiza relacji Niemiec i Ukrainy w zakresie członkostwa w NATO i integracji z UE obejmuje okres do września 2023 roku. Dokonano kompleksowej charakterystyki ewolucji stosunków niemiecko-ukraińskich w czasie wojny rosyjsko-ukraińskiej, z uwypukleniem punktów zwrotnych od napięć do silnego wsparcia, przy jednoczesnej analizie drogi Ukrainy do członkostwa w NATO i UE.

Zastosowano opisowe metody badawcze powszechnie stosowane przez politologów i ekonomistów oraz analizę wydarzeń historycznych, dokumentów politycznych i oficjalnych oświadczeń, aby przekazać zniuansowane rozumienie ewoluującej relacji niemiecko-ukraińskich.

Tomasz Nodzyński

Słowa kluczowe: zmiany, granica zachodnia, województwo poznańskie/wielkopolskie, wiek XX.

Celem opracowania jest ukazanie zmian zachodniej granicy województwa poznańskiego/ wielkopolskiego na tle przeobrażeń granicy z Niemcami i kolejnych reform podziału administracyjno-terytorialnego Polski w zaznaczonym okresie. Autor próbuje ukazać, jakie czynniki polityczne i społeczne wpłynęły na taki a nie inny przebieg omawianej granicy.

W artykule omówiono następujące zagadnienia:

- zachodnia granica województwa poznańskiego od 1919 r. jako granica z Niemcami, a w latach 1922-1938 z prowincją *Grenzmark Posen-Westpreussen* z powiatami wielkopolskimi w składzie (wschowski, babimojski, międzyrzecki, skwierzyński, pilski, złotowski, notecki);
- zniesienie granicy w latach wojny i okupacji 1939-1945;

- przesunięcie granicy zachodniej Polski i granicy województwa poznańskiego do Odry i Nisy Łużyckiej – wchłonięcie nowo wykreowanej Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1950; rola Wielkopolski w tworzeniu nowego regionu i jego tożsamości;
- odsunięcie województwa poznańskiego od granicy z Niemcami (NRD) po utworzeniu województwa zielonogórskiego w 1950 r.;
- korekty zachodniej granicy województw poznańskiego i nowo utworzonych pilskiego i leszczyńskiego w 1975 r.;
- nowa granica między województwem wielkopolskim a lubuskim od 1999 r.

Odsunięcie w 1950 r. województwa poznańskiego-wielkopolskiego od granicy z Niemcami wydaje się być rozwiązaniem trwałym, choć nie można przewidzieć zmian podziału administracyjno-terytorialnego kraju w przyszłości.

Wykorzystane w pracy metody badawcze: filologiczna i geograficzna (kartograficzna).

Volker Wild, Jan Ferdinand

Słowa kluczowe: Brandt, procesy norymberskie, wina, odpowiedzialność, Vansittart, Jaspers, T. Mann

Niniejsze opracowanie stanowi pierwszą gruntowną analizę narracji Willy'ego Brandta na temat epoki nazistowskiej, którą rozwinął w swojej książce pt. *Zbrodniarze i inni Niemcy*, wydanej w Norwegii w 1946 r. Wbrew pogładowi rozpowszechnionemu w środowisku naukowym i opinii publicznej, na podstawie historycznie osadzonej analizy tekstu, autorzy dochodzą do wniosku, że Brandt maluje dychotomiczny obraz Niemiec. Przeciwstawia nazistów „Niemcom” jako „innym Niemcom” i odróżnia „winę” od „odpowiedzialności”. Argumentując, że odpowiedzialność nie jest równoznaczna z winą, stara się oczyścić większość społeczeństwa ze współdziałania w polityce nazistowskiego reżimu, aby przywrócić narodowi dobre imię i pogodzić Niemców z ich historią. Przedstawiona analiza osadza interpretację Brandta w powojennym dyskursie o winie i uznaje omawianą książkę za podstawową narrację, w oparciu o którą można zrozumieć jego późniejszą politykę dotyczącą przeszłości.

